

EIDES

De la ferida al cor del món

Laura Rius (coord.)

DE LA FERIDA AL COR DEL MÓN
TESTIMONIS DE CONVERSIÓ, AVUI
Laura Rius (coord.)

Presentació	3
Conversió, convertir-se i canviar	4
Testimonis d'aquest llegat	17
El diàleg cultural i interreligiós com a obertura infinita	26
Tractar entre nosaltres sobre la nostra vocació i el gènere de vida	33

Laura Rius. Llicenciada en Filosofia, Pedagogia i Ciències Religioses, postgrau en Acompanyament Espiritual.

Josep M. Rambla sj. Teòleg i especialista en espiritualitat ignasiana.

José I. García sj. Teòleg i economista. Director de Cristianisme i Justícia.

Patricia Miranda. Enginyera tècnica Agrícola. Granja escola Cortas de Blas (Valladolid).

Montse Prats rscj. Treballadora social a la missió de l'església catòlica d'Oujda (el Marroc).

Salvador Busquets. Economista i director de Càritas Diocesana de Barcelona.

Julia López. Catedràtica de dret del treball (Universitat Pompeu Fabra).

Oscar Mateos. Professor de relacions internacionals (Universitat Ramon Llull).

Eloi Aran. Cap de l'àrea pastoral i socioeducativa de la Fundació Escola Cristiana.

Xavier Melloni sj. Antropòleg, teòleg i fenomenòleg de la religió.

Josep M. Lozano. Doctor en Filosofia i Ciències de l'Educació i llicenciat en Teologia.

PRESENTACIÓ

Laura Rius

Fa cinc-cents anys, la vigília del 25 de març de 1522, un home jove va abandonar tots el seus vestits i armes per vestir-se del Crist. Amb aquest gest deixava enrere una vida i n'encetava una altra, que solament coneixia en el propi ànim, «encès en amor de Déu i desig de servir-lo», però que el portaria molt més enllà d'on estava determinat a arribar.

En el marc de la celebració «Ignatius 500», Cristianisme i Justícia-EIDES ha volgut fer memòria d'aquesta conversió amb un curs titulat «De la ferida al cor del món. Testimonis de conversió, avui», realitzat a Barcelona la tardor del 2021. Les conferències i els testimonis escoltats en el curs descriuen la densitat espiritual i la vigència d'aquella transformació personal, i la mostren com un referent de l'ineludible procés de tota vida compromesa en la construcció d'un món més humà. Aquest quadern en recull les aportacions que s'hi van fer.

Calia apropar-se sàviament a la manera com Ignasi de Loiola es va endinsar en la condició humana perquè tota persona d'avui pogués prendre inspiració i alè per fer el propi camí. Aquest és el sentit del primer text, de Josep M. Rambla. Després, al segon capítol, es presenten els relats de diverses persones que, estimulades pel llegat d'Ignasi, van fer de situacions frontereres, on es condensen les tensions de les nostres societats contemporànies, el gresol de les seves transformacions personals: el compromís amb la Terra, els últims i les persones migrants, el treball intel·lectual, la transformació educativa i el diàleg cultural i religiós. Un mosaic de testimonis senzills i colpidors que solament podem oferir resumits, però que conserven la força d'allò que és vital. En el tercer capítol, Xavier Melloni ens convida, a través del seu testimoni, a ampliar l'horitzó que va més enllà de la pròpia tradició religiosa. El quadern acaba amb un text d'en Josep M. Lozano on ens parla del significat actual de la paraula vocació.

Avui, cinc segles després, agraïm a Ignasi la gosadia d'obrir un camí per poder arribar al cor del món.

CONVERSIÓ, CONVERTIR-SE I CANVIAR

Josep M. Rambla

La conversió en un sentit estricte és la conversió a Déu des de la situació de pecat. Pot tenir diferents graus i formes, segons si Déu és en la persona que es converteix un factor significatiu, un factor dominant o un factor únic. En aquest sentit, hem de dir que en Ignasi va haver-hi una sola conversió, la conversió a Déu, que després va esdevenir una transformació sostinguda. Aquesta conversió única és la fonamental, la que va determinar tota la seva vida i la seva obra a partir d'aquest moment. Tanmateix, després d'aquesta conversió fonamental, va haver-hi tot un seguit de canvis, diguem-ne conversions en un sentit més ampli, ja que no eren un retorn a Déu, tot i que van tenir força transcendència en la seva vida. És per això que també podem parlar de en plural de les conversions d'Ignasi.

La conversió

Una prehistòria, la conversió a una vida més digna

Arran de la caiguda en desgràcia del comptador de Castella, Juan Velázquez de Cuéllar, al qual Íñigo servia, va poder comprovar que n'és de limitat el poder i l'honor humà.¹ I, a l'edat de vint-i-sis anys, que s'indica al co-

mençament de l'autobiografia, va fer un tomb vers una vida més digna que aquella que Polanco va definir amb aquestes paraules: «encara que tenia fe,... no vivia gens d'acord amb ella, ni es guardava de cometre pecats, sinó que era especialment donat a jocs, a coses de dones, a revoltes i coses d'armes».² És a dir, no havia abandonat la fe i fins en tenia manifestacions ben paleses: a Pamplona es confessa

---

1. Sobre l'espectacular caiguda en desgràcia de Velázquez de Cuéllar s'escriu: «Faltáronle los amigos, que le dejaron viéndole ir de caída, que así suele hacer el mundo» (P. de SANDOVAL, *Historia de la vida*, libro II, cap. 21, p. 93-94).

2. J. de POLANCO, *Sumario español*, n.4, FN, I, 154; A. ALBUQUERQUE, *Diego Lainez*, 127.

amb un company abans de la batalla [Au 1,4], a Loiola en risc de mort rep els sagraments [Au 3,3] i diu que era devot de sant Pere [Au 3,4]. Era, doncs, un home amb fe, però ben allunyat de la conducta d'un bon cristià. Ara, el canvi que fa als vint-i-sis anys queda ben reflectit en el retrat que en fa Laínez referint-se a aquest temps de la vida d'Ignasi, un cop al servei del Virrei de Navarra: «enginyós i prudent i animós i ardent».³ I Polanco diu que era de «gran i noble ànim» i que «mai va tenir odi a cap persona, ni va blasfemar contra Déu».⁴ I de fet veiem que a Pamplona és un home independent i amb capacitat de lideratge ja que resisteix amb valor i aconsegueix que els altres soldats el segueixin en la seva actitud gairebé heroica. Havia fet el pas a una vida més digna, li faltava, però, una veritable conversió cristiana, una conversió a Déu. A Loiola comença el procés de la conversió, que passant per Montserrat, culmina en l'experiència decisiva i fundant de Manresa.

Loiola. Canvi de rumb, el cor s'obre

A la seva terra natal s'inicia un tomb decisiu en la vida d'Íñigo. Tot comença des de fora, a partir d'unes lectures que li susciten uns sentiments diferents: «Hi havia, però aquesta diferència: quan pensava en allò del món sentia molt plaer, però quan després pel cansament ho deixava, es trobava sec i descontent; quan pensava d'anar a Jerusalem descalç i només menjar herbes i fer tots els altres rigors que veia que havien fet els sants, no solament es consolava mentre

s'estava amb aquests pensaments, sinó fins i tot després d'haver-los deixats quedava content i alegre» [cf. Au 8]. No és, doncs, ell qui pensa que ha de canviar, sinó un sentiment provocat per la lectura de la vida del Crist i vides de sants. Amb tot, ell no cospa el sentit d'aquesta diferència: «Però no posava esment en això, ni s'aturava a ponderar aquesta diferència» [Au 6,4]. I precisament percebre el sentit d'aquests diferents pensaments és el que compta, cosa que Ignasi aconsegueix poc després: «Fins que una vegada se li obriren una mica els ulls i començà a meravellar-se d'aquesta diversitat i es va posar a reflexionar-hi. I amb l'experiència anava veient que d'uns pensaments quedava trist i d'altres alegre, i a poc a poc arribà a conèixer la diversitat dels esperits que s'agitaven, l'un del dimoni i l'altre de Déu» [Au 8,4-5]. La conversió comença, doncs, per la iniciativa de Déu, sense que Íñigo la busqui. I, fet important, l'acció de Déu es manifesta pel seu fort atractiu: gust i delectació. Déu sempre és positiu, font de vida i de goig profund.

Amb aquesta consciència i reflexió sobre l'origen dels pensaments comença el canvi. Per tant, no és el disgust de la vida passada, sinó l'atractiu de Déu el que mou Íñigo a la reflexió i seguidament al canvi de rumb: «I com que aquesta lliçó li donà molta llum, començà a pensar més seriosament en la seva vida passada i en la gran necessitat que tenia de fer penitència» [Au 9,1]. O sigui que el principi de la conversió ha estat precedit per una llarga experiència de moviments interiors

3. *Carta sobre el P. Ignacio*, n. 2, FN, I, 72; ALBURQUERQUE, 128.

4. *Sumario español*, n. 5, FN, I, 155-156; ALBURQUERQUE, 130.

i la reflexió sobre aquests, és a dir, una profunda experiència afectiva juntament amb el recurs al discerniment.

I tot reflexionant sobre la seva vida passada els pensaments el transportaven al futur, a una vida nova, a imitar els sants: «Aleshores sentia els desigs d'imitar els sants, comproment-se a fer amb la gràcia de Déu el que ells havien fet, sense mirar cap més circumstància. Però el que desitjava, en posar-se bo, era anar a Jerusalem (com ja s'ha dit abans) amb tantes deixuplines i abstinències com pot desitjar un esperit generós inflammat d'amor de Déu» [cf. Au 9,2-3]. Estem davant el dinamisme de la caritat del nou convers.

Íñigo encara passa per un moment molt important, amb la mediació de Maria, quan arriba a sentir fàstic envers la seva vida passada de pecat, sobretot els pecats de la carn: «Una nit que es trobava despert veié clarament una imatge de Nostra Senyora amb l'Infant Jesús. D'aquesta visió va rebre una bona estona consolació molt abundosa i restà amb tant de fàstic de tota la vida passada, especialment de coses carnals, que li semblava que havien desaparegut de l'ànima totes les imatges que abans hi tenia gravades» [cf. Au 10,2-3]. Aquest canvi de la sensibilitat, aquest «fàstic», l'ajudarà a fer eficaç la voluntat de canvi de vida.

Més encara, dos aspectes importants en l'inici de la conversió. En primer lloc, el canvi interior es revela en l'exterior: «Tanmateix, tant el seu germà com tots els altres de casa anaven descobrint per l'exterior el canvi que s'havia fet interiorment en la seva ànima» [cf. Au 10,5]. I, en segon lloc, Íñigo ja en aquest inici de la conversió comença a pensar a ajudar els altres:

«Quan conversava amb els de casa, esmerçava tot el temps en coses de Déu i d'aquesta manera feia bé a les ànimes» [cf. Au 11,1,1]. Fins i tot pensava com ajudar-les en el futur: «Algunes coses que anava observant en la seva ànima i les trobava útils, creia que també podrien ser útils als altres i aleshores les anotava» [Au 99,2]. El cor d'Íñigo es va obrint a les grans dimensions de l'Evangelí.

Però la conversió, si és profunda i no pas epidèmica, demana temps. De moment el canvi es tradueix en el desig d'anar a Terra Santa, imitant els sants que ho feren. Recollim al final d'aquest període d'Ígnasi de Loiola dos trets importants de la seva conversió.

- a) La iniciativa de Déu. La conversió s'inicia des de fora, des de l'acció de Déu que actua mitjançant el testimoni del Crist i també dels sants i la mediació de Maria. I aquesta acció no consisteix només en l'atractiu exterior del testimoni, sinó en l'impacte en l'interior d'Íñigo, en les mocions i pensaments, en les vivències interiors. La conversió no neix de l'atractiu d'una vida moral recta, sinó d'una experiència interior completada amb el do d'una sensibilitat nova. La conversió consisteix fonamentalment en l'atractiu de Déu.
- b) La resposta. La conversió no és un fet circumscrit a un temps determinat, sinó un procés. Íñigo té consciència d'uns moviments interiors i els segueix amb reflexió i discerniment. El mateix sant, al final de la vida, recordarà aquest episodi com l'inici del seu discerniment [cf. Au 99,3]. Déu es troba al prin-

cipi i al final de la conversió: perquè Déu mateix es comunica i mou mitjançant un impuls interior positiu (delectació, alegria) i la unió amb Déu és el terme cap on condueix la conversió. És conversió vers més que no pas conversió des de. La conversió es va manifestant en el capteniment exterior, fins i tot en el desig i la pràctica d'ajudar espiritualment els altres, i es concreta en una primera decisió, la d'anar a Terra Santa.

Íñigo, doncs, surt de Loiola amb un cor nou, un cor obert, «perquè feia penitències no mirant ja tant de satisfer pels seus pecats, sinó de complaure i donar gust a Déu» [Au 14,2].

Montserrat. El pelegrí

A Montserrat, Íñigo viu la seva reconciliació amb l'Església i reestructura la seva vida de cristià. Perquè, encara que era molt generós, Íñigo anava a cegues i tot era fer grans penitències emulant els sants, però sense discreció. A Montserrat, però, suma al procés interior de conversió un canvi públic que es concreta en la imitació dels ritus cavallerescos, i això gràcies a la inspiració del santuari marià. Fa una llarga confessió general amb la qual, tot i que ja s'havia confessat a Loiola, aspira a una regeneració general de la seva vida.

Això ho fa amb aquests passos. Per la mediació del confès, Íñigo s'uneix enterament amb Déu en la comunitat eclesial. Després deixa la mula al monestir i també com a ex vots, l'espasa i el punyal i despullant-se dels seus vestits que dona a un pobre i vestint-se de sac, «les armes del Crist» [Au 17,3], i

fa una vetlla nocturna que ell mateix ens descriurà: «La vigília de Nostra Senyora de març, a la nit, l'any de 1522, amb tot el secret possible se'n va anar a un pobre, i despullant-se de tots els seus vestits els hi donà; es posà el seu vestit tan anhelat i anà a agenollar-se davant l'altar de Nostra Senyora. I unes vegades agenollat, altres dret amb el bordó a la mà, passà tota la nit» [Au 18,1-2]. Notem que el confès de Montserrat és la primera persona a qui Íñigo es comunica del tot i, ben segur, que és qui inicia el pelegrí en una pràctica de la vida espiritual més metòdica, més fonda i personal, que li servirà molt pel temps de l'estada a Manresa i en el futur [cf. Au 17,6].

Així, doncs, a Montserrat la conversió iniciada a Loiola se sacramentalitza, és a dir, s'expressa exteriorment amb la confessió sacramental, amb el canvi dels vestits, i amb la vetlla de pregària la vigília de la festa de l'Encarnació. Així la conversió s'expressa amb la veritat de l'ésser humà que no és solament interioritat, sinó que és també cos i relació amb el món. I, tot baixant de Montserrat, es dona un fet d'una alta significació en la vida d'Ignasi: vessa llàgrimes de compassió perquè maltractaven un pobre a qui ell havia donat els seus vestits, ja que creien que els havia robat [cf. Au 18,1,5-7].

Manresa. «Un altre home»

L'any que passa a Manresa significa la integració plena de tot l'ésser en el procés de conversió i la transformació total. Aquells mesos Íñigo passa per tot: llums i consols inicials, foscors, dubtes i escrúpols angoixants, llargues hores de pregària i penitències extremoses,

diàleg amb els diferents confessos, devocions de tota mena, i també una il·luminació decisiva que el canvia del tot, «com si fos una altre home». La ceguesa espiritual de la qual el mateix Ignasi en dona testimoni ha cedit ja a una gran claredat i un altre enteniment. Ha assolit la capacitat de discerniment que el guiarà endavant.

Podem dir que a aquí es conclou la conversió, la conversió plena del pelegrí.

a) La plenitud de la conversió

Providencialment, el pelegrinatge a Terra Santa s'endarrereix i l'estada a Manresa s'allarga. Aquí, aquella ànima que no «tenia cap mena de coneixement de coses interiors espirituals» [Au 20,1; cf. 21,5] va rebre la major il·luminació de la seva vida amb una transformació personal tan gran que va marcar el seu futur. Va ser, com deia el mateix Ignasi, «la seva primitiva Església».

Perquè, encara que és mogut per una gran bona voluntat, Íñigo ha de canviar personalment, des de les seves actituds i hàbits profunds fins les seves manifestacions personals exteriors. D'aquí que emprengui una desprietada batalla contra si mateix, en l'exterior i en l'interior. Va a allotjar-se en un hospital, amb els pobres [cf. Au 18,4], i «a Manresa captava cada dia, no menjava carn, ni bevia vi, encara que li'n donessin» [Au 19,1]. Però no era només el seu cos, sinó les seves inclinacions profundes el que havia d'anar transformant i «com que havia estat primmirat amb la seva cabellera, va determinar abandonar-la al seu natural, sense penitinar-se, ni tallar-se-la, ni cobrir-se-la

amb res ni de nit ni de dia. Igualment es deixava créixer les ungles dels peus i de les mans, perquè també en això havà esta primmirat» [Au 19,1-3]. És per això que emprèn una desprietada batalla contra si mateix, tant exterior com interior. La conversió del pelegrí és una experiència holística, ja que es converteix l'home sencer: abandonament de cabells i ungles, posició de genolls i pràctica de disciplines i dejunis.

No obstant això, la lluita no és només a l'exterior, sinó que el pelegrí ha de passar per la teràpia interior. Aquell cavaller que a Loiola havia aguantat tot un «carnatge» només «serrant molt els punys» [Au 2,5] i que «es va proposar martiritzar-se pel seu propi gust» [Au 4,4], ara se les ha d'heure amb una cruenta transformació interior i passa per penitències, confessions repetides, llargues oracions, escrúpols torturadors, depressió fins a la temptació de suïcidi. Reacciona amb un dejuni esgotador i els repetits propòsits de no cedir als seus subtils cabòries. I també aprèn a resistir a les temptacions amb aparença de bé: dedicar excessiu temps a pensar en les coses de Déu amb perjudici del temps necessari per dormir [cf. Au 26,2-4] o a deixar-se encantar per unes visions com de serp amb uns ulls enlluernadors [cf. Au 19,4-6; 31,2-4]. Es submergeix en l'oració, fins a la humiliació de sentir-se com un gosset faldiller dependent de la voluntat del seu amo [cf. Au 23,6]. Totes aquestes coses, que ell descriu amb tot detall en el seu relat autobiogràfic, les viu amb repetits recursos als confessors que, amb més o menys encert, intenten pacificar-lo, il·luminar-lo, guiar-lo. I també intervenen en aquest prolongat treball espiritual altres mediacions:

processons, misses, vespres... A poc a poc, amb la dura experiència de la lluita interior, va progressant en la capacitat de distingir millor les mocions que es produeixen en la seva ànima i de reaccionar-hi convenientment. I, a mesura que és consolat per Déu, «veié el fruit que feia a les ànimes amb el tracte» [Au 29,3], i així la trobada amb Déu el porta espontàniament a ajudar les ànimes.

Amb tot, el moment decisiu va venir de l'acció de Déu. «Durant aquest temps Déu el tractava com un mestre d'escola tracta un nen quan l'ensenya» [Au 27,4]. Íñigo està absolutament convençut que és Déu mateix qui l'instrueix: «ell creia evidentment, i sempre ho ha cregut, que Déu el tractava d'aquesta manera, i, si en dubtés, pensaria que ofèn la divina majestat» [Au 27,5]. Com la vida cristiana no és només un impuls generós i subjectiu, sinó la resposta de fe a Déu que ens uneix amb ell en la seva obra de redempció, el mateix Déu va instruint el pelegrí sobre el contingut d'aquesta fe, «de manera que en cosa d'un any que va estar a Manresa, en tenir tanta llum del Senyor, que en gairebé tots els misteris de la fe va ser especialment il·lustrat i consolat del Senyor, i singularment en el misteri de la Trinitat».⁵ El mateix Ignasi transmet amb ordre i detall l'ensenyament del seu Mestre: sobre la Trinitat, sobre la creació, sobre la presència eucarística, sobre la humanitat de Crist, sobre la Mare de Déu [cf. Au 28-29]. I li ensenya amb tal fondària, que el pelegrí arriba a afirmar: «aquestes coses que veié el confirmaren aleshores i li donaren sempre

tanta confirmació de la fe que moltes vegades s'ha repetit ell mateix: Si no hi hagués Escriptura que ens ensenyés aquestes coses de la fe, ell es decidiria a morir per elles, solament pel que ha vist» [Au 29,9].

El pelegrí ha anat guanyant en claredat i seguretat, però ara Déu coronarà la seva acció amb una extraordinària il·luminació. Aquella persona que, de camí cap a Montserrat, reconeix que és molt generosa, però cega [cf. Au 14,1], ara se sent regalada amb una nova intel·ligència de les coses de la fe, de la vida espiritual i del món, de manera «que totes les coses li semblaven noves» i «li semblava com si fos un altre home i com si tingués un altre intel·lecte diferent del d'abans» [Au 30,2,4]. Altre expressa el canvi, o sigui la conversió completa, substancial, que s'ha esdevingut en Íñigo. Aquesta il·luminació va ser l'ajuda definitiva de la seva vida [cf. Au 30,4], de manera que posteriorment, en els anys de la fundació de la Companyia de Jesús, Ignasi es referirà a aquesta gràcia rebuda al costat del riu Cardener per prendre algunes determinacions relatives a la vida de l'orde.

En aquesta tercera etapa, es completa el procés de la conversió pròpiament dita. No es tracta només d'un canvi de rumb a la vida, ni de la comunió eclesial, sinó d'un canvi integral de tota la persona. Ho deixa tot, per fer de l'orientació cap a Déu l'eix de la seva vida, però una vida en el món. Assoleix el canvi a través de mediacions molt diverses (llargues oracions, dejunis i altres penitències, confessions, tracte amb persones piadoses, etc.), però

5. *Carta*, n.12, FN, I, 82; ALBURQUERQUE, 144.

sobretot mitjançant l'ensenyament del «mestre d'escola». La conversió s'estén a comportaments exteriors personals, a actituds i hàbits, al progrés en el discerniment, a la comprensió profunda com a creient dels misteris de la fe i, com a culminació, a la recreació de tot l'ésser per viure la pròpia vida i la trobada amb Déu en el món ajudant les ànimes.

b) Un altre home?

En l'anotació complementària de Càmarara llegim: «Li semblava com si fos un altre home» [Au 30,4], perquè en Ignasi es dona un canvi profund, total. Però la conversió no suposa una discontinuïtat o ruptura amb el més propi de la seva natura. Més aviat la conversió d'Ignasi es produeix «a partir d'un temperament orientat enterament cap a la glòria i la grandesa humanes; un canvi espiritual realitzat evidentment sota l'acció de l'Esperit, l'efecte de la qual és sotmetre al disseny de Déu totes les capacitats naturals de l'ésser i de l'actuar».⁶

Aturem-nos una mica en aquest aspecte de la conversió. En unes poques línies a l'inici del relat ignasià, Íñigo apareix valerós, noble, independent i lliure amb una certa capacitat de lideratge [cf. Au 1,2-3]. Recordem les paraules de Laínez i Polanco citades més amunt sobre les grans qualitats naturals d'Íñigo. Polanco encara afegeix que era generós en donar als altres del que tenia i, després de posar en relleu el seu enginy, la seva prudència,

la seva facilitat de tracte i la seva capacitat per reconciliar els adversaris, diu: «es mostrava sempre per a molt; [...] es veia en ell una persona ('subiecto') que Déu havia fet per a grans coses».⁷ Per la seva banda, Nadal il·lumina així el sentit del canvi d'Íñigo en «un altre home»: «I com que era magnànim i de molt noble i generós ànim [...], amb aquesta lliçó va començar a venir-li molts bons pensaments [...] i determinar-se de seguir les bones mocions i inspiracions i servir nostre Senyor amb aquell ànim generós que tenia, i fer el més que pogués pel seu amor i la seva major honra i glòria».⁸

Així, podem concloure que la conversió d'Ignasi és la transformació en un altre home, però a partir de les seves mateixes qualitats naturals orientades al servei de Déu per amor. La conversió, en implicar tota la persona d'Íñigo, assumeix totes les seves qualitats i, sense eliminar-ne l'originalitat, les eleva.

De la conversió al convertir-se

Ignasi, poc temps abans de la seva mort, confessa «que havia ofès molt nostre Senyor després que havia començat a servir-lo, però que mai no havia consentit en cap pecat mortal» [Au 99,6]. Aquestes paraules ens porten a prolongar el nostre estudi sobre el sentit de la conversió en sant Ignasi.

Sens dubte el caràcter positiu de la conversió *cap a més* que la conversió *des de* va inspirar la conversió contí-

6. A. RAVIER, *Les Chroniques Saint Ignace de Loyola*, Nouvelle Librairie de France, Paris 1973, 307.

7. *Sumario español*, 5-6, FN, I, 156; ALBURQUERQUE, 130.

8. *Pláticas de Alcalá*, 1561, FN, II, 186-188.

nua del sant. Déu, i la seva voluntat contínuament buscada per complir-la, és sempre present en l'horitzó espiritual del sant i mou el seu impuls de conversió constant. Ignasi es mou no tant pel dolor del pecat comès com per la ferida interior de l'amor. A propòsit d'això són molt significatives les paraules dirigides a Francesc de Borja:

Abans que vingui la [...] gràcia i obra del Senyor nostre, posem impediments, i, després de vinguda, el mateix, per a tal de conservar-la [...] Jo per a mi em persuadeixo, que abans i després sóc tot impediment; i d'això sento més acontentament i goig espiritual en el Senyor nostre, per no poder atribuir-me a mi cap cosa que semblí bona. I sento això [...] que hi ha poques persones en aquesta vida, i més encara, cap ni una, que en absolut pugui determinar, o jutjar, com impedeix de la seva banda, i quant dificulta el que el Senyor nostre vol obrar en la seva ànima.⁹

El sant reconeix que posava impediments al que el Senyor volia obrar en ell no només abans de la conversió, sinó fins i tot després d'aquesta, i que quan ja havia rebut grans «gràcies, dons i gustos de l'Esperit Sant» oposava resistències personals a l'acció de Déu en la seva ànima. No obstant això, l'horitzó d'aquesta experiència és absolutament lluminós i positiu, ja que no lamenta tant el mal o el pecat com la manca d'acollida dels dons desbordants de Déu. És a dir, «com

dificulta el que el nostre Senyor vol obrar en la seva ànima». Per això el resultat d'aquesta experiència no és la tristesa, ni el descoratjament, ni la pusil·lanimitat, sinó una humilitat joiosa. Experiència, doncs, de conversió no només saludable, sinó, paradoxalment, font de joia profunda.

Naturalment, a partir d'aquesta consciència de ser impediment a l'acció de Déu, es comprèn que Ignasi presti una atenció acurada a la seva vida interior. Diu Laínez: «Té tanta cura de la seva consciència, que cada dia va conferint setmana amb setmana i mes amb mes i dia amb dia, i procurant cada dia de fer profit».¹⁰ Polanco dóna una versió amb matisos diferents: «Examinava la seva consciència dues vegades al dia. I no només n'examinava els defectes, sinó també el profit espiritual i comparava un dia amb l'altre».

Aquest examen tan atent, el practica quan es troba en el més alt nivell de la seva vida espiritual. Segons Laínez: «Recordo que em deia [Ignasi] que en les coses ara de Déu nostre Senyor es s'havia *passive* que *active*; la qual cosa persones que contemplen [...] posen en l'últim grau de perfecció».¹¹ Estant el sant un dia amb el P. Nadal, li va dir: «Ara mateix estava més alt que el cel». I comenta Nadal: «Segons em sembla, havia tingut algun èxtasi o algun rapte, com li passava amb freqüència».¹² Com podem veure, en les altures en què es mou el sant, el convertir-se és una obertura cada dia més gran a la immensitat de Déu.

9. Carta de finals de 1545: *Obras* (BAC Maior), 709.

10. *Carta*, n. 59, FN, I, 140; ALBURQUERQUE, 209.

11. *Carta* n. 59, FN, I, 138-140; ALBURQUERQUE, 209.

12. Pròleg de l'*Autobiografia*, n. 2.

En dona una prova clara el seu diari espiritual, en què amb una transparència absoluta Ignasi revela el grau de la seva unió amb Déu i alhora la seva consciència de petitesa i de necessitat de conversió. Les poques però denses pàgines del diari reflecteixen una vida espiritual d'una intimitat mística amb Déu enlluernadora, com també la consciència d'Ignasi d'haver ofès Déu en alguna ocasió i de la consegüent necessitat de perdó. És ben conegut l'episodi d'Ignasi en què se sent torbat pel soroll que sent mentre està concentrat en íntima oració amb la Trinitat: «La temptació va ser causada pel fet d'aixecar-me de l'oració per fer callar els que parlaven a la sala; em vaig quedar dubtant entre si els havia de fer callar o no». Aquesta desatenció a la Trinitat la considera una falta per la qual demana penitència i perdó:

Adonant-me que ahir vaig cometre una falta grossa en deixar les persones divines a l'hora de donar gràcies, he volgut abstenir-me de dir la missa de la Santíssima Trinitat, que havia pensat dir, i prendre per intercessors la Mare i el Fill, per ésser perdonat i restituit a la gràcia anterior [...] He sentit la completa seguretat que el Pare etern em tornaria a l'estat anterior [...] Veient i sentint els mediadors, amb gran seguretat d'assolir l'estat perdut. [De 23-25]¹³

I, més endavant, torna a demanar perdó «suplicant a Jesús m'aconseguís perdó de la Santíssima Trinitat»

[De 73], per haver insistit, amb desig desordenat, a demanar confirmació de la seva elecció.

Hom queda esglaiat en llegir aquestes línies de tan sublim experiència espiritual que, segons testimoni de Laínez, «el que havia tingut a Manresa [...] era poc en comparació del d'ara».¹⁴ En aquesta vida mística es revela la gran sensibilitat de l'amor que aprecia fins els més petits detalls que poden danyar-lo, detalls mai nimis per a qui estima. I també es percep una imponderable, espontània i profunda familiaritat amb Déu i també amb Maria. Ignasi reconeix la falta, se'n dol, posa una reparació, demana perdó, però no dubta de l'amor de Déu que el perdona, el restitueix a l'estat anterior, des del qual anirà «creixent en devoció» [Au 99,7].

Des d'aquest punt de vista pot dir-se que la conversió d'Ignasi no és puntual sinó que s'allarga tota la vida, que és una conversió contínua, una expressió del més/*magis* que caracteritza l'espiritualitat nascuda dels Exercicis Espirituals: en el camí cap a Déu sempre cal triar «el que més condueix» [EE 23] i el camí és Jesús, el Senyor a qui cal «més» estimar-lo i seguir-lo [EE 104]. La conversió és, doncs, el revers d'un amor que sempre creix i s'afina i mai diu prou, és un passar de l'acte de la conversió a l'estat de convertir-se. «Sempre creixent en devoció, és a dir, en facilitat de trobar Déu» [Au 99,7]. Convertir-se és un ascens, no és tant un moure's *des de*, com un créixer *cap a* que dura sempre. La con-

13. Es pot veure l'interessant comentari de S. Thió en: *El Pelegrí endins. Diari espiritual de Sant Ignasi de Loiola*, Claret, Barcelona 1990, 49-51.

14. *Carta* n. 59, FN, I, 140; ALBURQUERQUE, 209.

versió és el revés del bell tapís d'una vida en unió contínua amb Déu, perquè l'amor atreu sense parar i abrusa totes les actituds que en el sant, el pelegrí, encara se li resisteixen.

I convé posar en relleu que al centre de les vivències místiques d'Ignasi hi ha present i operant un dinamisme apostòlic. En efecte, Ignasi experimenta les més sublimes comunicacions de Déu mentre elabora les Constitucions de l'orde [cf. Au 100], que té com a fi l'ajuda al proïsme, i en aquesta experiència es va purificant, és a dir, viu una conversió contínua. Una experiència que perllonga i culmina aquells desitjos d'ajudar als altres que Íñigo ja sentia a Loiola [cf. Au 11,1] i que van madurar a Manresa, quan «va veure el fruit que feia a les ànimes amb el tracte» [Au 29,3].

Conclusions d'aquesta part

En acabar aquesta anàlisi sobre la conversió en sant Ignasi, podem arribar a aquestes conclusions:

a) *Déu*. La iniciativa de la conversió la té Déu, que mou des de dins i a través de mediacions una experiència interior de mocions i discerniment. No la mou un ideal moral per elevat que sigui. La dimensió mística és la prevalent en la conversió, que és una elevació cap a Déu, una vida cap endavant i cap amunt.¹⁵ La vida d'Ignasi, fins a la fi dels seus dies, va ser un incessant pelegrinat-

ge, d'«un pelegrí que puja i baixa de les altures de la divinitat» (I. Iparraguirre).

- b) *Conversió*. La conversió és, doncs, una tensió constant, és més atracció que renúncia: avançar cap a Déu al servei dels altres i desfer-se del que reté la persona en el mal o en el pecat. És una acció positiva, concentrar-se del tot *cap a, vers* Déu i el seu regnat. D'aquí ve la importància de l'examen, com a atenció a la vida personal entesa com a diàleg existencial amb Déu.
- c) *Procés*. La conversió és gradual, té moments diversos. Un moment és el canvi de rumb, un altre la integració i la transformació de la persona sencera i un altre el temps, estès al llarg de la vida, en una constant actitud de recerca de Déu, un Déu enmig del món que envia a «ajudar les ànimes», fins que ell ho sigui tot en la persona creient. Com la nau que fa una travessia, està implicada en la conversió la persona sencera, no només alguns actes, sinó tota la persona i en tot moment de la vida.

La conversió d'Ignasi és, doncs, una potent inspiració per al progrés en la vida cristiana, pel seu sentit teològic positiu i estimulants, per la seva mirada servicial al món i per la seva exigència de compromís personal amb una constant disponibilitat a un Déu que segueix cridant-nos des del més profund de cada un, a la totalitat de la nostra vida per als altres, a través de

---

15. A Loiola, captivat per Déu, Íñigo assoleix el que alguns consideren el tercer grau de la conversió, la *conversió mística*. En aquest grau, Déu ja no és solament el *factor significatiu* o el *factor dominant*, sino el *factor únic* del convers. Cf. P. DIVARKAR, *La senda del conocimiento interno. Reflexiones sobre los Ejercicios Espirituales de San Ignacio de Loyola*, Sal Terrae, Santander 1984, 90-91.

contínues i variades mediacions, fins al moment en què Déu ho serà «tot en tots i en tot» (cf. 1Co 15,28). En veritat, avui dia, «en recordar Sant Ignasi de Loiola i la seva conversió, trobem alè» (Arturo Sosa).

Els canvis o les conversions

Dins d'aquest llarg període de conversió, a partir d'aquest temps de la conversió i dins de la conversió contínua es donen tota una sèrie de canvis (conversions en un sentit molt ampli).

a) *De l'amor generós a l'amor lúcid.*

El fervor del convers i la seva generositat el portaren a unes primeres reaccions poc madures (tot i que generoses). Volia fer el que feien els sants, sant Francesc o sant Domènec. I, fer les coses més dures que veia que havien fet. Però anava a cegues, sense coneixement de les virtuts cristianes i sense moderació ni equilibri, potser el dominava un cert narcisisme inconscient.

Això el portà a un enfrontament amb un moro que podia haver acabat amb sang o també a la dedicació desmesurada a la pregària i a penitències exagerades malmetent el seu cos i psiquisme de manera que després no podia estudiar bé. A poc a poc va anar madurant i amb discreció va equilibrar el temps que dedicava a cada cosa i la intensitat amb què s'hi dedicava. És a dir, ja no mirava tant de fer el que feien els sants sinó què havia de fer ell. És a dir, va començar a personalitzar el seu seguiment del Crist. De les obres difícils i generoses a la dis-

creció per a moderar les virtuts tot integrant-les en un total. De l'exclusivitat de l'oració i experiències interiors a la integració en la vida espiritual de l'estudi i la cura del cos. Discernir és una lectura de fe de la realitat que pot ser el propi cos o la feina... L'experiència cabdal vora el Cardener va ser: «obrir-se els ulls de l'enteniment», «una il·luminació tan gran», «una gran claredat a l'enteniment», «l'enteniment il·lustrat d'una manera tan extraordinària», «com si tingués un altre intel·lecte que el d'abans» [Au 30].

b) *De l'allunyament del món*, a la «conversió al món». Durant la convalescència a Loiola l'atrau la Cartoixa, a Manresa es complau en la soledat i en la penitència tot deixant-se els cabells i les ungles de qualsevol manera... En la il·luminació del Cardener «totes les coses li semblaren noves» i el món, la gent, la història començà a semblar-li l'esbarzer del Sinai. Pensarà en anar i quedar-se a Terra Santa, però ajudant els altres. Finalment els seu esbarzer serà Itàlia i tot el món on es pugui fer un servei a Déu. El Pelegrí esdevé un sant «mundà».

c) *De la soledat a la companyonia.* En la peregrinació a Terra Santa no vol portar companys, en té prou amb «caritat, fe i esperança». Però torna de Terra Santa amb aquell *quid agendum* (què he de fer?) com a equipatge i descobreix que per ajudar els altres és bo fer-ho amb companys, i comença a cercar-ne. Una primera colla resulta ser un «part prematur». A París a poc a poc es va fent i consolidant un grup

d'«amics en el Senyor», com dirà ell mateix. I aquesta cerca de companys culmina en la fundació de la Companyia de Jesús. «Companyia d'amor», en deia Francesc Xavier.

d) *Del fer al cercar*. La prohibició de quedar-se a Terra Santa és el fracàs del propi projecte: dedicar-se en els llocs sants a la devoció i a ajudar els altres. Ho tenia ben clar, sabia el que havia de fer, però se li prohibeix quedar-s'hi. Un fracàs. Però aprèn que no es tracta de fer el bé, sinó «el que Déu vol». I aprèn que el fracàs pot esdevenir una possibilitat. I Ignasi esdevé *Homo quaerens* i mestre de cerca, perquè «abans els sants es preocupaven de fer el que Déu vol, però Ignasi es converteix en mestre de buscar què és el que Déu vol» (H. Bremond).

e) *De la pobresa extrema a les mediacions*. La pobresa extrema acompanya el pelegrí. A Barcelona, abans de salpar vers Terra Santa, deixa al port els diners que havia captat. I el que recull durant el viatge per Itàlia, abans d'embarcar-se, ho comparteix amb els pobres. Tanmateix, amb el temps experimenta que la pobresa material és relativa a la vocació personal. En començar els estudis cerca suport econòmic entre les persones amigues i es desplaça als Països Baixos i fins a Londres a la recerca de suport econòmic per tirar endavant els estudis orientats a «ajudar les ànimes». I més endavant viurà la tensió entre la pobresa de les persones i comunitats, d'una banda, i l'ús dels diners i altres recursos per a l'apostolat, de l'altra.

Perquè «fer ús de mitjans humans, a vegades, dirigits purament al servei de Déu, no és cap mal, quan es té l'àncora de l'esperança posada en Déu i la seva gràcia». És que, en definitiva, Déu «és no solament l'autor de la gràcia, sinó també de la natura».¹⁶

f) *Del carisma individual al carisma eclesial*. Els primers anys després de la conversió, Ignasi se centra en el canvi personal i en els seus projectes espirituals. A Terra Santa comença el treball de la integració en la comunitat eclesial. Totes les tensions viscudes amb la Inquisició mostren l'esforç d'encaix de la seva crida personal dins de la comunitat eclesial. El vot d'obediència al Papa d'Ignasi i els seus companys manifesta el seu sentit de comunitat d'Església en voler tirar endavant un projecte de grup dins de l'Església. L'aprovació de la Companyia i altres episodis de la vida d'Ignasi com General mostren aquesta tensa comunió eclesial, però comunió ben real: aprovació difícil de la Companyia, resistència d'Ignasi a l'intent del Papa i l'emperador de nomenar cardenal Francesc de Borja, esforç perquè no es modifiquin alguns punts de les Constitucions, etc.

Conclusions i recapitulació final

a) És Déu qui mou gratuïtament i per amor a la conversió. Se serveix, però, de mediacions (lectures, testimonis, el mateix temperament o

16. Carta, per comissió de sant Ignasi, a Juan Álvarez, 18 juliol 1549: *Obras*, BAC maiori, 765.

qualitats personals, etc.). D'aquí ve la importància de cultivar l'escolta, la interioritat, el silenci o la capacitat existencial d'escolta.

- b) La conversió és una experiència espiritual, no solament moral; és una experiència teològica, però viscuda en l'afectivitat i els sentiments i elaborada amb el discerniment.
- c) És una experiència interior que provoca una transformació i que es fa cos i s'exterioritza. En Ignasi, es concreta en la confessió, el canvi de roba, la vetlla pública, les converses espirituals, el testimoni de vida, l'amor als pobres, el desig d'ajudar espiritualment els altres.
- d) És una experiència *vers* més que no pas *des de*. És una experiència de creixement en el seguiment del Crist i en la cerca del Regne de Déu.
- e) Es passa del fet de la conversió a l'estat de conversió, a la conversió

continua, que és una experiència de tot l'ésser, que el converteix en *un altre home*, no solament interior o exterior. S'assembla a la travessia que fa un vaixell, que va avançant i rectificat el rumb com un tot.

- f) La mateixa conversió porta a *conversions*, que són els canvis o les opcions generades per l'orientació de la vida vers Déu en les diferents circumstàncies de la vida: esdeveniments, persones, testimonis, fracassos, etc.

Podem concloure tot aquest assaig sobre la conversió en Ignasi amb aquestes paraules del seu amic i deixeble estimat Pere Favre: «No t'accontentis amb no baixar, o no perdre, o no retrocedir. Aspira amb tot el cor a pujar i créixer en el procés interior, no per por de baixar, retrocedir o caure, sinó per amor a la santedat».¹⁷

---

17. ALBURQUERQUE, *En el corazón de la Reforma. «Recuerdos espirituales» del Beato Pedro Fabro*, Mensajero-Sal Terrae, Bilbao-Santander, n. 54, 145.

TESTIMONIS D'AQUEST LLEGAT

La conversió d'Ignasi segueix ressonant avui en el testimoni de persones que des de diferents àmbits ens expliquen o bé quina va ser la seva conversió, o bé la influència que l'espiritualitat ignasiana ha tingut en la seva vida.

Una espiritualitat que ens porta al compromís amb la Terra

«Conrear la humilitat i aprendre dels altres» José I. García

Les meves paraules poden ser un missatge de tranquil·litat als urbanites. Soc un ciutadà mitjà que viu —amb preocupació i amb il·lusió— aquest temps de dilemes i alternatives. I a qui sobretot li importen les persones amb qui camina, perquè en la vida no pots escollir lluites, però sí amb qui les lliures, i en això he tingut molta sort.

La meua «bala de canó» va succeir el 1998, quan vaig ser destinat a l'Escola d'Enginyeria Agrícola dels jesuï-

tes a Valladolid (INEA) com a professor d'Economia i Gestió. També vaig haver d'ensenyar ètica professional, que era una matèria totalment nova. Vaig anar entrant així en un món apassionant: l'alimentació, el medi ambient, els transgènics, l'aigua, la sostenibilitat, la població i el món rural, els residus i la biodiversitat... Temes fascinants i interrelacionats: científics, socials i econòmics. Va ser una «canonada» que va durar deu anys.

La meua «Manresa» va ser participar el 2008 en la Congregació General 35, de la Companyia de Jesús, que va ser molt viva, amb molts temes de discussió. En va sorgir un grup d'ecologia: volíem transmetre les nostres in-

quietuds, sense tenir encara gaire clar que esperàvem. L'anomenaven irònicament *el Decret Verd*. Era un text senzill que, en debatre'l a l'assemblea el vam veure perillar per la resistència ideològica d'uns quants participants, fins que la intervenció dels companys del sud va imprimir un tomb rotund al debat: qui consumeix l'aigua més bruta, respira l'aire més contaminat i acaba perdent les seves terres són sempre els més pobres. En aquell moment vaig comprendre que l'ecologia no era una qüestió de modes, era quelcom radical en la nostra vida, i com tantes vegades, el que compta ens ho expliquen els pobres.

Si com per a sant Ignasi entenem «Jerusalem» com el nostre horitzó vital (viure amb i com Jesucrist), m'agrada imaginar el regne de Déu avui com un lloc en el qual la pobresa i el medi ambient es troben, i aspiro a construir Regne com també a contribuir a una societat on la vida humana digna sigui possible per a tothom. Per això, necessitem que el planeta que ens sosté tingui la salut necessària.

En el meu recorregut l'espiritualitat ignasiana m'ha ajudat molt perquè:

- Conté un profund sentit d'admiració, pel món i pels éssers humans. La Contemplació per assolir Amor ens recorda que Déu crea i continua treballant; nosaltres participem d'aquesta acció creadora i tot està ple de la seva promesa.
- Convida a la responsabilitat. El misteri de l'encarnació és proximitat de Déu, i és invitació per implicar-s'hi i no ser-ne mers espectadors.
- Creure en la integració. La manera d'entendre les persones i les rela-

cions, el discerniment, el seguiment de Crist... són propostes que fan possible la gestió de les tensions inherents a la vida.

Com a línies de futur suggeriria conrear la humilitat i aprendre dels altres. També la importància de la comunitat, i finalment, assumir les incoherències personals. L'ecologia té complexitat tècnica, però també molta senzillesa de vida, no es tracta només d'alimentació o d'energia, sinó també de relacions interpersonals en harmonia.

«El valor de les coses petites»

Patricia Miranda

L'espiritualitat ignasiana m'ha ajudat realment a assumir un compromís amb la Terra. El Papa diu que la realitat és superior a les idees. El miracle de l'univers i de la vida és una realitat que ens envaeix ho mirem com ho mirem, i en la Creació podem veure Déu habitant-ho tot, cada criatura, cada ésser, fins i tot en els camins equivocats.

En el meu camí podem trobar-hi INEA i tot l'equip de persones que ens movem al seu voltant, que hem estat capaços de «veure noves totes les coses». A INEA s'ensenyava una enginyeria típica, amb utilització d'herbicides i químics, però amb el projecte dels horts ecològics el 2005 aquest ensenyament es va anar transformant en uns estudis que busquen tenir respecte i cura de tot. Els horts han fet que INEA canviï, i que tots els que formem part de la comunitat ignasiana de Valladolid tinguem ara una nova mirada.

L'any 2009 vam formar amb un grup d'amics la cooperativa *Come sano, come justo*, que volia incidir

socialment en la ciutat de Valladolid. Aquesta cooperativa intenta sensibilitzar sobre el consum de productes ecològics i de comerç just, dona suport a projectes solidaris com Capeltic, una cooperativa de cafè de Mèxic, i crea xarxes amb altres obres de la Companyia de Jesús.

La *Comunitat d'Ecologia i Acollida Ana Leal* va començar a funcionar l'any 2019 i és un lloc d'acollida per a famílies migrants i per a grups que volen iniciar un procés de conversió ecològica.

Aquest projecte ha començat com una petita llavor i creiem que està gestant unes línies de futur interessants:

- El valor d'allò comunitari: el bé practicat individualment no és prou per a aquesta transformació social (*Laudato si'* 219): «Els individus aïllats poden perdre la capacitat i la llibertat per superar la lògica de la raó instrumental i acaben a mercè d'un consumisme sense ètica i sense sentit social i ambiental». Per això, cal una resposta col·lectiva: «A problemes socials es respon amb xarxes comunitàries, no amb la mera suma de béns individuals». Com conclou aquest mateix número de l'encíclica: «La conversió ecològica que es requereix per crear un dinamisme de canvi durador és també una conversió comunitària».
- El valor de les coses petites, de les eleccions de cada dia: llegint l'encíclica *Laudato* hi trobem nombroses referències a gestos de la vida quotidiana, que es presenten com a pràctiques virtuoses que mereixen ser conegudes i realitzades, i a més a més tenen un gran valor ja que

ens fan més conscients i ens donen més profunditat vital.

- I sobretot abraçar una conversió que «implica deixar brotar totes les conseqüències de la seva trobada amb Jesucrist en les relacions amb el món que els envolta. Viure la vocació de ser protectors de l'obra de Déu és part essencial d'una existència virtuosa, no consisteix en una cosa opcional ni en un aspecte secundari de l'experiència cristiana» (LS 217). Això ho hem de tenir molt clar: no és res opcional.

Cridats a estar amb els últims

«El contacte amb la realitat dona forma a la meva espiritualitat»

Montse Prats

El desig de poder acompanyar els immigrants en la seva ruta migratòria em neix fonamentalment quan sento testimonis al Centre d'Internament d'Estrangers de Barcelona, sobre l'horror i el malson que és el Marroc en aquesta ruta.

La paraula *conversió* em parla de «transformació d'algú o alguna cosa en certa cosa que abans no era». Tant de bo jo fos transformada per estar a prop de la gent que pateix i lluita per tenir una vida més digna. Aquest desig ha estat el fruit de la meva experiència en compartir la meua vida amb els últims de la nostra societat, als barris del Raval i la Mina (Barcelona), a Reconquista (Argentina), a Las Norias (El Ejido), al Txad i, des del 2019, a la comunitat intercongregacional d'Oujda, al Marroc, a 14 km de la frontera amb Algèria. En tots aquests llocs he com-

partit vida, somnis i fracassos amb joves immigrants que tenen l'esperança d'arribar a Europa.

Allà, davant les fronteres que mantenen, el contacte amb la realitat converteix cada dia la meua sensibilitat i va configurant i donant forma a la meua espiritualitat:

- Quan acompanyo aquests joves experimento la meua pròpia ferida i vulnerabilitat: les meves seguretats es trenquen, sento que jo també puc ser ferida, i això em fa cada vegada més germana seva, i més humana. Es va desenvolupant la *compassió* com una inclinació profunda per la realitat de l'altre.
- Beneir la vida del que s'apropa, tantes vegades maleïda en el camí, com en moltes cultures es fa, perquè el Déu de la vida segueixi sostinent-lo. Silenci, escolta, respecte... vaig experimentant l'espiritualitat del *silenci*.
- Apropar-se a aquests altres que venen i ens truquen a la porta o que anem a buscar als hospitals va configurant en mi una espiritualitat de l'*hospitalitat*, de l'acollida, de la presència.
- Sostenir pors i frustracions, escoltar, animar... Aprendre a viure l'aquí i l'ara fa créixer en mi l'espiritualitat de l'esperança, de la *confiança*, i experimento cada dia que la fe i l'esperança són contagioses.
- La realitat del Marroc i de les polítiques migratòries és complexa i canviant. Les persones migrants contínuament han d'estar decidint quin pas fer, i ens demanen consell. Això porta a una espiritualitat del *discerniment*, de la sospita, de la

recerca constant, sabent que no hi ha un manual.

- I quan tornen després d'un intent fallit de saltar la tanca a la frontera, l'experiència que tenen de ser acollits, estimats, cridats pel seu nom, condueix a estimar-nos com a germans, i és llavors que faig l'experiència de l'espiritualitat de la *fraternitat*.
- Tenim una vivència de la pregària molt bonica. Acostumem a resar junts en el moment de beneir la taula i en començar les reunions de l'equip, amb alguna pregària cristiana o alguna sura de l'Alcorà. Són espais de calidesa i de qualitat, amb un poder profund de transformació. Aquesta experiència em porta a una espiritualitat més enllà de les religions, a una espiritualitat de la *comunió*.

A tots els llocs on he estat i al llarg de tots aquests anys, totes aquestes persones m'han regalat i em continuen regalant la possibilitat de canviar la mirada. Llegir l'Evangeli des dels seus rostres i vides ha anat transformant a poc a poc la meua manera de viure, d'estar i de percebre la realitat. De la ferida, m'han portat al cor del món. Elles i ells són mestres de vida.

«*Cuidar i cultivar l'esperança*»
Salvador Busquets

És difícil resumir en unes poques línies un procés que abasta pràcticament una vida sencera. Esmentaré els fets rellevants que han marcat el meu recorregut vital.

Com a molts, un fet imprevist marcà de manera decisiva la meua vida:

ser acomiadat d'una empresa important. Va ser un acomiadament tranquil, comunicat per un company amb qui ens apreciàvem. Em van oferir a canvi la gerència d'una petita empresa d'un dels directius. Tancava una etapa d'intensa dedicació a l'empresa, amb jornades fins i tot de vint-i-quatre hores. A finals d'any m'havia de casar, i quedar-me sense feina un mesos abans no era el que tenia previst. Vaig adonar-me que les dinàmiques de les empreses tenen vida pròpia, i que passen sovint pel damunt de les situacions vitals dels seus treballadors. Vaig refusar l'ofertament i em vaig prometre que, per poc que pogués, intentaria no treballar més per a una empresa mercantil. Tenia trenta-cinc anys.

Em vaig afegir al despatx d'un bon amic advocat com a economista. Tres anys després, el projecte estava estabilitzat i vaig decidir fer una experiència de voluntariat de gestió en una entitat social. M'hi dedicaria als matins, durant un any, i a les tardes mantindria la feina al despatx. Una decisió tant insignificant com aquesta em va canviar la vida. Casualment un jesuïta, el pare Josep Maria Pañella, rector de la parròquia de Sant Pere Claver, al barri del Poble Sec de Barcelona, se n'assabentà i m'oferí coordinar Arrels, una entitat que treballa amb persones sense llar. Havia començat només amb voluntaris, però llavors ja havien arribat al punt de necessitar persones contractades.

Aquí comença una etapa inesperada per a mi, i l'any que havia calculat es va acabar convertint en disset. Jo que em creia un mestre que aportava la meua capacitat de gestió professional, em vaig acabar transformant en alum-

ne d'una impressionant escola d'humanitat, on vaig experimentar vivències que m'han modelat fins a fer-me tal com soc avui.

A Arrels vaig aprendre que ningú no és tan fort per aguantar qualsevol embat de la vida, però tampoc tan feble per no poder fer tan sols un petit pas endavant. Vaig experimentar la indignació per la realitat que veia i vaig comprendre que limitar-se a acompanyar, sense transformar les condicions injustes d'aquestes persones, pot portar a caure en el cinisme i un «espiritualisme» descarnat. Com també que assegurar solament la subsistència i defugir la paraula i la relació que humanitza pot acabar igualment convertint-se en un activisme descarnat. També vaig aprendre la necessitat de cuidar i cultivar l'esperança. En tot moment; en qualsevol situació; per a tothom, voluntaris o persones que dormen al carrer. Va ser un procés viscut en comunitat. Al començament, per la forta presència de la comunitat parroquial de Sant Pere Claver, iniciadora d'Arrels. Més endavant, per la incorporació de persones amb motivacions molt diverses que compartien la importància de la solidaritat en la seva vida.

Falta fer present una última paraula: l'espiritualitat com a expressió de la realitat que som i de l'anhel que ens empeny. Indignació, esperança, comunitat i espiritualitat són paraules que han estat significatives en aquest procés de canvi, tot i que jo no he viscut experiències com la de sant Ignasi a Manresa. Simplement, un fet imprevis, l'acomiadament, i una decisió sense transcendència, oferir-me a fer de voluntari, varen permetre que m'acostés a la realitat de les persones que viuen al carrer. Ha

estat aquesta realitat, viscuda en comunitat i integrada en la meua vida interior, la que a poc a poc ha anat canviant els criteris que orienten la meua vida.

Trobar Déu en el treball intel·lectual

«Viure la professió com un compromís amb els drets humans» Julia López i Oscar Mateos

La primera pregunta que podríem formular és si és possible viure la vida professional, en el nostre cas la vida de professors universitaris, des de l'espiritualitat.

(Julia López) Quan em plantejo la pregunta sobre com visc la meua vida professional, la primera reflexió que vull fer és que no és possible separar la vida professional dels altres àmbits de la vida (el personal, el familiar, el comunitari, el religiós). En aquest sentit, i partint de la idea que la vida acadèmica es compon de docència, investigació i tasques de gestió, el primer repte és evitar la fragmentació de la VIDA (amb majúscules). En aquest sentit, crec que és important integrar les diferents facetes de la vida en un tot. La vida vista com un conjunt permet pensar l'espiritualitat d'una manera completa i impregnar amb els fonaments de l'espiritualitat, en el meu cas l'espiritualitat ignasiana, tots els altres àmbits. Els principis de l'espiritualitat ignasiana (desafecció, silenci i discerniment) cobren així un sentit ple.

(Oscar Mateos) La pregunta de si la vida acadèmica pot ser viscuda des de l'espiritualitat em porta a un altre interrogant previ: què és la Universitat?

La Universitat com a institució en si mateixa té diverses funcions que conviden a determinades reflexions per saber quina espiritualitat hi és possible. La primera reflexió és que la professió de professor universitari està molt idealitzada des de fora, però realment plena d'inèrcies, fragmentacions i obstacles que ens fan perdre el sentit del que fem. En segon lloc, les funcions nobles que a priori la Universitat té es veuen debilitades per un sistema de funcionament que, en general, precaritza i sotmet a uns nivells d'angoixa importants el gruix de les persones que hi treballen. Un tercer aspecte té a veure amb l'ús del temps. Els professors som docents, investigadors i gestors, però el que hauria de ser la tasca més rellevant (la vinculada a la investigació i a la transferència del coneixement) és de fet la que rep menys hores en aquesta distribució. A més a més, i en quart lloc, la Universitat, tal com està configurada, és jeràrquica i cada vegada està més preocupada per quantificar tots i cada un dels assoliments de la carrera professional dels professors, no tant des de l'interès de l'aportació que fan com tenint en compte altres paràmetres, que s'equiparen a les formes de mesurar i valorar que realitzen els mercats. D'aquesta manera es deshumanitza el procés d'acreditació, avui dia essencial, per poder tenir accés a l'estabilitat en el lloc de treball. Malgrat tots aquests aspectes negatius, la Universitat continua sent un lloc privilegiat, amb potencial transformador, un lloc des del qual poder pensar i somniar la realitat per poder transformar-la.

Així doncs, la Universitat es converteix en un espai professional des del

qual és possible experimentar la conversió. Quins llasts hi ha per poder viure aquesta professió des de la plenitud i el sentit espiritual? Primer, l'acceleració frenètica, les inèrcies, la burocràcia, que et porten a ser més automàtic que professional crític i pensant. Un exemple són les publicacions, que valoren un determinat tipus de pensament, més estadístic i quantitatiu, que no pas qualitatiu o crític. Segon, la relació del professional amb l'ego i el poder, dos aspectes molt traïdors i difícils de domesticar, perquè requereixen silenci i reflexió per poder dotar de sentit allò que fas. Quines conversions són necessàries? Cultivar el silenci, cultivar l'assertivitat i cultivar el sentit últim del que fem. En llenguatge ignasià: per a què fem les coses? per al reconeixement personal o per a «glòria de Déu»?

(Julia López) Quant a la pregunta de per què fem el que fem (el sentit), m'agradaria recollir les paraules del Papa a la *Fratelli tutti*, quan ens diu que estem vivint uns temps de colonització cultural. Crec que aquesta idea és molt rellevant. Si apliquem el discerniment a la vida professional, aquesta idea ens permet viure la professió com una responsabilitat i no pas com una via d'ascens social. En el meu cas, el primer pas va ser escollir com a especialitat el Dret del Treball; en segon lloc, optar per una metodologia d'aplicació d'aquesta branca de l'ordenament jurídic que ajudi a la millora de la vida de les persones més vulnerables, els treballadors, els immigrants, les dones, etc. Aquest enfocament, des del discerniment, permet viure la professió com una responsabilitat diària a escala social, com un compromís amb els

drets humans. El discerniment és i ha de ser constant, sobre temes i mètodes amb un objectiu que marca el Papa: la creació d'una comunitat fraterna, en l'empresa, la família, la Universitat. La pregunta s'ha de formular, per tant, en aquests termes: què he de fer avui i que he fet avui? Un punt que em semblaria important destacar de la Universitat és que en la meva experiència l'espai universitari respecta, a diferència de la societat, la gent gran. En aquest sentit, l'experiència dels professors de més edat es valora positivament a la Universitat i, per tant, no hi ha hagut una colonització per part dels valors predominants de la societat, en què la gent gran es vista com una càrrega. En resum, m'agradaria destacar aquí que la professió crec que ha de ser viscuda en clau de responsabilitat social.

(Oscar Mateos) Estic molt d'acord en moltes de les reflexions que planteja la Julia. El silenci és el que permet una selecció coherent amb el nucli de l'espiritualitat ignasiana i que es resumiria en la idea de «ser contemplatiu en l'acció». En el meu cas, l'espai des d'on treballa m'ajuda a fer aquest exercici. Em dedico a estudiar i ensenyar sobre conflictes internacionals, sobretot a l'Àfrica. Aquesta anàlisi, la intento plantejar des d'una visió que parteix del dolor del món i amb una metodologia rigorosa que dona credibilitat a la recerca de solucions que transformen i milloren la vida i la dignitat dels qui pateixen. Es tracta també de prendre una opció política, i tenir present que és molt important la humanització de tot el procés metodològic. La meva experiència a l'Àfrica m'ha portat a entrevistar moltes persones per poder publicar articles que

analitzin una determinada situació. El repte és que aquesta publicació tingui un impacte social i no només un impacte en el meu currículum personal. En definitiva, el principal repte ètic és saber el «per a qui» del que estem fent, vers on estan orientades les nostres accions i decisions. Sense capacitat de discerniment, sense ser contemplatius en l'acció, la praxi professional a la Universitat corre el risc d'acabar sent deshumanitzada, en estar orientada només als resultats, als assoliments i al lluïment personal, però molt poc a la reflexió crítica i a la transformació de la nostra societat.

El sosteniment espiritual de la transformació educativa

«*Caminar plegats pot ser el millor testimoni*» Eloi Aran

Treballo a la Fundació Escola Cristiana. L'Escola Cristiana es presenta avui amb les seves ferides com a convidat *topo-metanoic* (lloc de conversió). En la tradició espiritual, les tres ferides solen fer referència als claus de la crucifixió de Crist i sovint han estat associades als vots de la vida religiosa; aquí es presentaran com a ferida ontològica, epistemològica i metodològica.

- La *ferida ontològica* fa referència al seu ser «cristiana», un adjectiu que, de fet, és la seva gènesi i el que li dona «substància». És una realitat ferida tant per factors interns (manca d'identificació amb l'ideal de l'humanisme cristià, que apareix com una dada sovint aliena a la comunitat educativa) com externs (la necessi-

tat de captació de clientela en temps de baixa natalitat a costa del propi projecte educatiu, que es confronta amb una societat cada cop més secularitzada). Com a efecte guaridor d'aquesta ferida apareix el treball de valoració del propi carisma de diferents institucions, sovint esperonades pel decret conciliar *Perfectae Caritatis*, del papa Pau VI (1965); o iniciatives socials dins de l'escola que fan palès el seu caràcter evangèlic, com ara l'acollida de joves d'un Centre Residencial d'Acció Educativa, (CRAE) en una antiga comunitat religiosa dins d'una escola a manera de segona residència.

- La *ferida epistemològica* fa referència a com és entesa l'escola cristiana (de fet, és poc o mal entesa). En aquest sentit, cal també una reflexió sobre els coneixements i les competències que ofereix. Sovint es donen prejudicis sobre l'escola cristiana, que és vista com una escola elitista i per tant no se li reconeix la tasca social que porta a terme. Ara bé, també és veritat que un cert emmirallament en la innovació o una mal entesa excel·lència acadèmica tampoc no han ajudat a renovar-la. Com a efecte guaridor d'aquesta ferida cal subratllar el lideratge del papa Francesc. L'aplicació de les encíclics *Laudato si'*, *Fratelli tutti* i *Amoris Laetitia* ha desvetllat un conjunt de fecundes accions educatives. Primerament perquè s'obre una nova competència que mai hauria d'haver estat abandonada: la «competència samaritana», el fet de capacitar els alumnes no només amb una caixa d'eines amb una perspectiva professional, sinó tam-

bé perquè sàpiguen mirar la realitat des d'una postura clarament evangèlica. Segonament, aquesta comprensió de l'escola cristiana obre la porta a la creació de ponts de diàleg i de comprensió mútua amb altres centres educatius que també cerquen «un altre món possible».

- La *ferida metodològica* fa referència a la manera de procedir de l'escola cristiana. S'enceta en aquesta tercera ferida tot el que serien les «males praxis» o també les «pràctiques desencertades que no menen enlloc». Per exemple, quan dues escoles cristianes properes entren en

una competència caïnta per assegurar alumnes per al seu centre es pot considerar un mètode que, tant des d'un punt de vista evangèlic com del mateix màrqueting, és desencertat. Hi ha infinitat de bones pràctiques a les escoles cristianes en les quals hi ha molta «orto-odologia», és a dir, que va «pel bon camí». Potser un bon mètode de futur per a les escoles cristianes ens l'està facilitant el mateix procés sinodal que s'ha encetat. Caminar plegats, com a col·lectiu d'escola cristiana, és potser el millor testimoni evangèlic que podem donar a la societat.

EL DIÀLEG CULTURAL I INTERRELIGIÓS COM A OBERTURA INFINITA

Xavier Melloni

Tota ferida és una obertura que fa sagnar i, alhora, que pot fer engendrar. Amenaça l'organisme i alhora el pot regenerar. El dolor que provoca té a veure amb la resistència que hi posem. Com més forta és la resistència, més augmenta el dolor, fins que es dona la rendició. Aquesta rendició és una conversió (*convertere*, 'cagpirar-se'), la qual cosa funda un abans i un després. Al llarg de la vida, patim ferides menors i ferides majors, esquerdes que queden gravades en el nostre cos i en la nostra ànima, per on som visitats per la gràcia. Així, esdevenen esclatxes de benedicció. Però, perquè sigui així, cal un temps, un recorregut, i adquirir més perspectiva per comprendre el que ha succeït. A mesura que continuem caminant, travessant la ferida amb la nostra ferida, es va donant aquesta llum i es va percebent el sentit de la seva benedicció.

Preparació remota

Als vint anys, en acabar el noviciat, vaig poder escollir entre diverses carreres. N'hi havia tres que m'atreien: belles arts, filosofia i antropologia. Al final em vaig decantar per aquesta última, perquè em semblava que m'ajudaria a comprendre més l'ésser humà, i la que em prepararia millor per a la teologia. Així va ser.

Recordo particularment l'impacte que em va produir la lectura de *El*

sagrat i el profà (1956), de Mircea Eliade. Ens van fer llegir aquesta obra en l'assignatura de sociologia de l'art. En un entorn totalment laic, de marcat caràcter marxista (som als inicis dels anys vuitanta), ens donaven a llegir un llibre que abordava el que realment més interessava i que jo intuïa: que l'experiència del sagrat és universal en totes les cultures i en tots els temps, i que en la nostra societat secular també es vivia el sagrat encara que no sota formes religioses. Mentre llegia Eliade

a la biblioteca de la facultat, saltava de goig, meravellat, sense poder entendre que als meus companys no els passés el mateix; tot i així, estava content que llegissin un llibre com aquest i que poguessin descobrir, sense prejudicis, un del motors més importants de l'ésser humà: l'obertura al transcendent, més enllà de les fronteres entre confessions, que sovint són proselitistes o estan a la defensiva. La lectura de Mircea Eliade em va portar a *Lo Santo (Das Heilige)*, del teòleg alemany Rudolf Otto, una obra del 1917 que va marcar una fita semblant al llibre d'Eliade. Em tornava a trobar amb una mirada oberta, valenta, generosa respecte de l'experiència religiosa de la humanitat, sense que la pròpia confessió tenyís la valoració que feia d'altres pobles i religions. Va ser també per aquell temps (1982) que es va donar a conèixer la pel·lícula sobre Gandhi de Richard Attenborough. Em va causar un gran impacte i vaig començar a llegir la seva obra, començant per la seva autobiografia, *Les meves experiències amb la Veritat*. Encarnava l'ideal ignasià de ser contemplatiu en l'acció, la determinació d'amarar de santedat tots els aspectes de la vida, incloent-hi la política.

Al llarg dels anys següents vaig llegir els textos sagrats fonamentals de les diverses tradicions —el *Tao Te King*, el *Bhagavad Gita*, els *Upanishads*, diverses *Sutres* budistes, textos sufís, cabalístics, la saga de Carlos Castaneda del poble *yaki* mexicà, que encara era viva en aquells moments—, i també vaig descobrir les cosmovisions que els sustentaven i els rituals que els acompanyaven: els ritus iniciàtics de les cultures aborígens, les sofisticades tècniques meditatives de diver-

ses escoles hindús, budistes i taoistes, la cerimònia japonesa del te... En definitiva, vaig tenir el privilegi d'endinsar-me durant cinc anys en els grans cims i en les insondables grutes de saviesa de la humanitat i vaig descobrir moltes de les seves joies, les quals encara m'acompanyen i em nodreixen.

Vaig arribar amb tot aquest bagatge a la Teologia. Tenia unes altres claus que els meus professors i els meus companys. Quan es parlava de la mort de Déu, em preguntava: quina mort de Déu?, o mort de quin déu? El déu que ha mort és el déu cristià a Occident, però Occident no és el centre del món i la manera de creure en Déu no s'esgota en el cristianisme. Hi ha moltes més vies que ni la cultura occidental ni el cristianisme coneixen. Així mateix ho havia expressat el mitòleg Joseph Campbell davant l'obra de Martin Buber, *L'eclipsi de Déu* (1951): de quin eclipsi parlava el filòsof jueu? L'antropòleg venia de recórrer l'Índia, l'Àfrica, les cultures originàries d'Amèrica, i allà la divinitat estava present arreu en les més impensables manifestacions.

Vaig poder sobreviure els anys de teologia a Sant Pacià (Barcelona) gràcies a la patristica grega (sant Ireneu, Atanasi, Gregori de Nissa i Gregori de Nazianz, Màxim el Confessor, etc.) i a la teologia ortodoxa. Vaig llegir els grans teòlegs exiliats a París —Nikolai Berdiaev, Vladimir Lossky, Paul Eudokimov, el seu deixeble francès, Olivier Clément—, mentre també em nodria de les obres de Teilhard de Chardin, amb la seva mirada còsmica d'un Crist Omega recapitulador de la història i del cosmos. La teologia occidental em quedava petita.

L'anada a París a fer la llicència i el doctorat tampoc no van millorar les coses. La llum del *logos* francès era artificial, llum de neó. No tenia la frescor de la Vida ni de la immediatesa del Sagrat. Havia perdut la primera innocència i no sabia com retrobar-la. Seria anys més tard, amb el pensament de Raimon Panikkar, que retrobaria la segona innocència. Recordo que a les llibreries de París —i també de Munic, on vaig anar durant dos estius a estudiar alemany— m'aturava a les seccions de filosofia i de mística, i no a les de teologia, ni tant sols d'espiritualitat, perquè el marc m'ofegava.

Tanmateix, vaig poder fer la tesina sobre la *Filocalia*, el llegat espiritual de l'Església d'Orient, gràcies a la traducció francesa que acabava de sortir en deu volums, publicada per l'abadia trapenca de Bellefontaine, signe del reconeixement d'un monacat a un altre. Amb aquest substrat vaig fer la tesi sobre la *mistagògia*, els Exercicis de Sant Ignasi, que intentava llegir des de les claus d'una antropologia tripartida (cos - ànima (o ment) - esperit) en lloc d'una antropologia dual o bipartida (cos - ànima), pròpia de l'escolàstica. El *pneuma* (present en les altres tradicions com a *ruah*, *atman*, *chi*, etc.) introdueix la llavor divina en la possibilitat humana, la guspira d'eternitat que ens permet tornar a l'Origen perquè ja el portem a dins.

En acabar els estudis, el provincial (en aquell moment, el pare Jesús Renau) em va proposar de començar un projecte a Manresa. Després de passar-hi un any d'exploració, vaig fer la tercera provació (la nostra última etapa de formació com a jesuïtes) a l'Índia. Era una cosa que tenia pendent des de

feia molts anys, gairebé des de la infantesa, perquè des de petit m'havia identificat amb sant Francesc Xavier, el meu patró. Una de les raons per anar-hi era: què és el que alguns van a buscar a l'Índia que no troben ni a Occident ni en el cristianisme? Si es tracta d'oferir una vivència significativa des de Manresa, cal saber quina és la riquesa i la saviesa d'Orient, què es viu en els *ashrams* hindús i en els monestirs budistes dels quals podem aprendre.

L'Índia: el meu tercer naixement

Després del primer impacte que em va provocar la pobresa als carrers de les ciutats —em va semblar que tota Old Delhi era com el barri de la Mina de Barcelona—, de seguida vaig descobrir que a l'Índia es vivia amb unes altres claus. No nego les contradiccions que té la societat hindú, en la qual encara perdura de forma latent (tot i que no legalment) el sistema de castes, però això no em va impedir percebre que *viuen i veuen* altres coses que Occident ni viu ni veu.

La primera d'elles és *l'instint del sagrat*. L'ànima índia percep la presència del diví en totes les coses. Em va ferir constatar que els missioners cristians no només no s'haguessin deixat interpel·lar per les seves formes de creure, sinó que les haguessin menyspreat i condemnat. L'actual reacció neohinduista és conseqüència de segles d'humiliació.

El segon tret que em va marcar va ser deixar-me travessar per la *lluminositat de les seves mirades i dels seus rostres*: miren i veuen de debò, en actitud de meravella i de reverencialitat

vers tot. Al cap d'unes setmanes, sortia al carrer només per ser batejat per la mirada de la gent. Ens reconeixiem com a éssers humans i com a manifestacions del Diví. *Namasté*, diuen a cada salutació: «M'inclino davant la Presència divina que hi ha en tu».

El tercer tret que em va marcar va ser constatar que la *recerca de l'Absolut* és l'eix vertebrador dels seus valors. Això està recollit en les quatre etapes tradicionals de la vida (*ashrama*): els estudis i formació (*Brahmacharya*); la creació d'una família i d'una feina (*Garjasthia*); començar-se a retirar (*Vanaprastha*) i desprendre's de tot per preparar-se per al Gran Viatge (*Sannyasa*). Aquesta darrera etapa pren la figura del *sannyasi* («el renunciant»), que n'és l'arquetip de l'ideal a assolir. La pobresa lliurement escollida—no la misèria ni la pobresa forçades—és signe de llibertat. Vaig descobrir la llibertat d'anar descalç, de menjar sense coberts, de viure amb un mínim de roba, de seure a terra, etc. Tot el que a casa havia après que era de «mala educació», a l'Índia resultava camí i escola de la vida, el necessari procés de simplificació per estar atents a l'Essencial. També vaig quedar depassat per les múltiples formes de meditació que ha desplegat aquesta recerca de l'Absolut.

La primera estada a l'Índia va ser del primer de juliol de 1998 al 30 de març de 1999), just nou mesos, el temps d'un embaràs. Em sentia com una criatura nova que havia estat donada a llum per la Mare Índia. Era el meu tercer naixement, sent el primer el biològic i el segon l'entrada a la Companyia de Jesús. Durant la dècada següent vaig tornar-hi per fer estades més curtes. Des del 2011 no hi he tornat més.

Apertura interreligiosa

Vaig tornar de l'Índia ple de joia (*ananda*) però amb grans reptes teològics. El meu cor estava ple però el meu cap estava perplex (que no confós). No estava confós perquè havia copsat amb tot el meu ésser la saba divina en l'hinduisme, en el budisme, en el jainisme, en els parsis (zoroastristes) i en els musulmans (a l'Índia són un 18% de la població); també els *adivasi*, els pobles originaris abans de l'arribada dels aris. L'accés a Déu s'havia ampliat a l'alçària i extensió dels Himàlaia, i no cabia en el marc teològic que jo havia estudiat.

Això va fer que acudís a Raimon Panikkar, del qual havia llegit bastantes obres però que encara no havia conegut personalment. Vaig anar una tarda a Tavertet a parlar amb ell. Era la primavera del 2000. El curs següent vaig escollir com a llibre d'estudi del seminari de Teologia Fonamental de Sant Cugat *La plenitud del home. Una teofania*, que acabava de ser publicat per Siruela. La darrera sessió del seminari la vam tenir amb ell a Tavertet. Va ser un moment inoblidable. Al llarg dels deu anys següents vaig anarhi diverses vegades per parlar personalment amb ell, a part de trobar-nos en diferents actes. De les moltes coses que he après i he rebut del pensament de Raimon Panikkar destaco la seva noció o eina hermenèutica de les *equivalències homeomòrfiques*: els diversos elements de les religions només es poden comparar si es coneix bé la funció que tenen a l'interior de cada religió. Això demana un coneixement profund tant de la pròpia tradició com de les altres. Només així es poden res-

pectar les diferències i alhora establir punts de trobada a través de les semblances.

Al cap de pocs anys (juliol del 2004) es va produir un esdeveniment que semblava una coincidència increïble: la celebració a Barcelona del *Quart Parlament de les religions del món*, en el marc del Fòrum de les Cultures. Em va trobar totalment disponible i receptiu per entregar-m'hi. L'any previ de preparació, amb la creació recent d'AUDIR (Associació UNESCO pel Diàleg Interreligiós) va ser molt estimulante i fecund. En un any vam fer el treball de deu, en el sentit que es van crear unes relacions cordials i amigables amb les diverses comunitats religioses de Barcelona i de Catalunya, cosa que en altres circumstàncies hauria trigat molt més. D'aquella intensa setmana del Parlament, el que vaig retenir de les moltes taules rodones a les quals vaig assistir o participar no va ser el que es deia, sinó com es deia. El que m'arribava no era un determinat contingut, per molt brillant o erudit que fos, sinó la netedat i l'obertura del cor del qui ens el transmetia. Vaig descobrir que la diferència més important entre els humans no és entre creients i no-creients, sinó entre persones obertes i persones tancades, perquè es pot ser *creient*, però estar molt tancat en la pròpia creença i, per tant, estar sense una veritable obertura al transcendent, o es pot ser confessionalment *no-creient* i estar veritablement obert a l'Absolut i a la dimensió sagrada de la Vida.

Durant aquells anys, a Manresa també es va crear un grup de diàleg interreligiós amb la participació eficaç de sor Lucía Caram, una religiosa dominica, monja i guerrillera de totes les

causes justes que se li posin al davant. Anys després, aquest grup de diàleg interreligiós ha resultat clau per a la integració de la comunitat musulmana, sobretot en els delicats moments després de l'atemptat a Madrid de l'11 de març de 2004, així com més recentment, per donar suport a la creació de la mesquita en un lloc cèntric de la ciutat, precisament entre la Seu i la Cova.

Gràcies a la ferida interreligiosa, al llarg d'aquells anys vaig comprendre moltes coses. Recordo particularment un trajecte que vaig fer cap al castell de Javier, per anar a celebrar el cinc-cents aniversari del naixement de Francesc Xavier (2006). Vaig anar per carreteres secundàries, com sempre faig (tinc al·lèrgia a les línies rectes i a les autopistes), i en passar pel Port del Bonrepòs (entre Osca i Jaca) em vaig aturar, astorat, davant la serralada nevada del Pirineu aragonès. De sobte, vaig comprendre que si bé cada cim era diferent, i era bell reconèixer-ne els noms (l'Aneto, Posets, el Monte Perdido, El Perdiguero, etc.), alhora constatava que la neu que els emblanquinava tenia en tots la mateixa alçada. És a dir, el perfil i la forma de cada tradició és diversa, i això és el que les identifica i fa rica la diversitat religiosa, però alhora totes elles assoleixen la puresa i la santedat a la mateixa cota, sigui quina sigui la seva forma.

De les moltes lectures que he fet al llarg d'aquests anys, una de les més colpidores ha estat la del diari de Thomas Merton. Des del seu monestir trapenc de Getsemani i la seva ermita a Kentucky (EUA) va ser capaç de copsar l'estat espiritual del món, tant en el seu compromís amb la no-violència (en aquells anys es vivia la guerra

del Vietnam) com en la seva obertura i compromís amb el diàleg interreligiós. Va ser profètic que morís en una trobada interreligiosa a Bangkok (el 10 de desembre del 1968), després d'haver exposat la seva ponència sobre *Monacat i marxisme*. Només tenia cinquanta-tres anys, i va esdevenir un testimoni de com el veritable solitari és solidari i el veritable solidari és també un solitari. De les seves intuïcions i també de les de Raimon Panikkar està naixent avui el que es coneix com el *neomonacat* o el *neomonasticisme*, és a dir, l'actualització de l'arquetip del monjo (*mónachos*, l'u absort en l'U), que avui està cridat a prendre formes diferents i també a generar noves vides en comunitat.

A més a més del diàleg interreligiós, l'altra ferida que se'm va anar obrint progressivament al llarg dels anys va ser la crida del silenci. El procés vers una pregària cada cop més silenciosa va ser beneïda i confirmada per la vinguda de Franz Jalics a Manresa a impartir els seus Exercicis de Contemplació. Ell mateix es va oferir a venir-hi. Va ser l'estiu del 2008. En ell vaig trobar la integració que buscava entre cristianisme i Orient. A partir d'aquell moment podria oferir des de Manresa un camí de silenci que no s'apartés ni del cristianisme ni de la tradició ignasiana, sinó que en fos la prolongació. La ferida no parava de vessar gràcia i trobava un camí per fer-la encara més profunda.

Tot això va permetre'm fer un camí progressiu cap a l'*advaita*, la no-dualitat, que és una forma de veure, de comprendre i de copsar totes les coses, on Déu i el món, Déu i cadascú, i també les relacions entre els éssers humans i

amb les coses no estan separats, no són dos, ni tampoc són u. Aquesta perspectiva col·loca com a punt de partença el que en la via unitiva de la mística clàssica és el punt d'arribada. Al meu entendre, aquest capgirament és un nou estat de consciència que permet la fecunditat del diàleg interreligiós i transreligiós.

A poc a poc, al llarg de tots aquests anys, gràcies a la confluència de les trobades interreligioses i d'una pregària cada cop més silenciosa, es va anar gestant una convicció que en un moment donat va prendre la forma d'un projecte.

Manlleua, la meva Jerusalem

Al llarg de l'any 2014 va néixer en mi un impuls molt fort de començar una comunitat contemplativa de caràcter transreligiós, més que interreligiós, en el sentit que no es tractava que les diverses tradicions (cristianisme, hinduisme, budisme, islam, etc.) hi haguessin de ser presents, sinó que qualsevol persona de qualsevol tradició —o de cap confessió— pogués sentir-se convocada per la força del silenci. El tres eixos de la comunitat o del projecte eren: tres hores de meditació diàries en silenci (matí, migdia i vespre); el treball manual (a la casa o al camp); i el treball de creixement personal i comunitari a partir de lectures de textos interconfessionals.

A poc a poc vam adonar-nos que qui convocava no era una comunitat, sinó un lloc i una manera de viure. Per això vam acabar d'identificar el nom del que vivíem: *Manlleua* (que era el nom de la finca, a l'Alt Camp, provín-

cia de Tarragona), *Santuari de Presència*. El projecte va durar quatre anys, des de l'agost del 2015 a l'agost del 2019. Vam viure moments d'una gran puresa i moments de grans dificultats —les dues coses alhora— per als quals encara no estàvem preparats. Diversos signes ens van mostrar que havíem d'aturar-nos.

Manlleua ha estat la meua Jerusalem: vaig ser expulsat al cap de poc temps del lloc que pensava que seria la llar del meu quart naixement.

El camí que em queda

Torno a ser a Manresa des de fa tres anys. Hi vaig tornar amb la mateixa ferida amb la qual n'havia marxat. La ferida continua oberta, ja que conservo la convicció que les religions estan cridades a trobar-se més enllà de si mateixes en un espai nou, i el convenciment que la nostra societat també necessita models alternatius de vida senzilla. Crec fermament que s'han de poder crear noves formes de vida en comunitat de caràcter inter o transconfessional, arrelades a la terra i que siguin creadores de fraternitat. Cal continuar caminant vers formes que encara no existeixen, formes que es nodreixin de tres eixos:

- Compartint i conreant el Silenci.
- Compartint la saviesa de les di-

verses tradicions religioses per tal d'aprofundir en l'autoconeixement i en la dimensió relacional.

- Compartint la tasca de conrear i custodiar la Terra.

És a dir, és temps de crear o bastir comunitats cosmoteàndriques,¹⁸ embriagades del diví, de fraternitat i de veneració per la mare naturalesa. Però encara no és el meu temps; haig de saber esperar i aprendre a caminar més al ritme dels meus companys, escoltant amb ells les maneres adequades i el moment oportú.

La ferida continua oberta, cada cop més oberta, infinitament oberta perquè infinit és l'horitzó vers on s'encamina. Quan em resisteixo a aquesta obertura, la ferida em fa mal; quan m'hi lliuro, m'eixampla, em beneeix i em deslliura de mi mateix. Em permeto acabar amb aquest text d'Ibn Arabi, que calma la meua ferida i alhora n'augmenta la fondària:

Fins ara ignorava el meu company si no compartíem la mateixa creença. Però ara el meu cor acull totes les maneres:
praderia de gaseles, ermita per a monjos,
temple per als ídols, *Ka'aba* per als pelegrins,
taules de la Torà i el llibre sant de l'Alcorà.
Només segueixo la religió de l'amor.

---

18. El cosmos, la divinitat, la humanitat.

TRACTAR ENTRE NOSALTRES SOBRE LA NOSTRA VOCACIÓ I EL GÈNERE DE VIDA

Josep M. Lozano

Quan en Viktor Frankl va escriure el llibre sobre el que havia vist i viscut en els camps de concentració, cap al final hi va dir que «de fet, el sentit de la vida en cap cas no depèn del que encara esperem de la vida, sinó més aviat, i de manera exclusiva, del que la vida espera de nosaltres». És comprensible, avui, aquesta proposta? Té sentit i val la pena posar la nostra atenció en la vida, escoltar-la? Se'ns pot adreçar, o ens pot convidar a res? En definitiva, la paraula *vocació* encara té substància o ha esdevingut, literalment, in-significant?

Avui tots som weberians sense saber-ho i, pel cap alt, hem assimilat la vocació a la professió (a algunes professions, per cert). Amb sort, doncs, la vocació se situaria en algun lloc imprecís en el contínuum feina-ocupació-identitat, mentre que la salvació ha mutat en èxit professional. I, al final, quin sentit té parlar de vocació si no pensem de repetir que ja no hi haurà una feina per a tota la vida, i ni tan sols una professió per a tota la vida? Avui, el missatge dominant és que no has de tenir una vocació, sinó que has d'adquirir competències (més fàcils de definir que de saber com s'interioritzen); i,

sobretot, que has d'aprendre a manejar una ansietat culpable: la necessitat d'encertar la presa de decisions personals i l'(auto)exigència de fer diana en les decisions que determinaran la teva vida, sense tenir al davant cap diana on apuntar. Per tant, la vocació se'ns ha evaporat en el dissolvent de la incertesa.

Amb sort, la vocació s'esdevé quan perceps que hi ha una intersecció entre les teves capacitats i la teva formació, d'una banda, i una necessitat que hi ha al món que es correspon amb una millora de la qualitat de la vida humana, de l'altra. La vocació apareix aleshores

res en la intersecció entre el que saps fer i t'agrada, per un costat, i el que el món necessita i espera, per l'altre. Així doncs, en la vocació convergiran la crida i el servei. Altrament, només hi hauria la transacció feina-sou, que en molts casos acaba sent la veritable condició de possibilitat de la hipotètica vocació. Potser per això avui resulta in-significant parlar de vocació. Al capdavant, si es vol anar més enllà de la mera transacció, s'acaba insistint tant que t'has de preguntar per quina és la *meva* motivació, la *meva* missió, la *meva* il·lusió, el *meu* projecte, les *meves* competències, la *meva* passió, el *meu* talent, la *meva* capacitat... que, al final, l'única paraula que a tothom li queda clara és *meu/meva*. Conseqüentment, la realitat social ja no és una interpel·lació personal, sinó que es redueix a ser l'escenari on es materialitza allò *meu*. La proposta de Frankl ha caducat per incompareixença.

I tanmateix... quan grates una mica, subjacent a la pregunta de com em guanyo la vida hi ha sempre, més o menys sedada o somorta, la pregunta sobre què en faig, de la meva vida. I aleshores no només es tracta de què vull fer, sinó de què em demana la realitat social i humana en la qual visc, quines necessitats hi ha i quina contribució hi puc fer. És quan es tracta de plantejar que davant del món en què vivim no tot es redueix a fer càlculs de cost-benefici personals, sinó també de discernir i elegir un projecte de vida com a resposta davant de tot el que passa al món.

Perquè aquest és el supòsit subjacent a la pregunta sobre la vocació: veure el món com a interpel·lació que se m'adreça, i no només com l'escenari

on expandir-me. Parlar de vocació no és interpel·lar per imposar respostes, sinó per «pro-vocar». No com un bla-bla-bla per fer massatges emocionals, sinó com a interrogació i indagació.

Però, anant més enllà, la qüestió rau en el fet que no es tracta de repensar Weber, sinó de convertir-se a l'Evangelí. És la conversió la que al capdavant configura una vocació. Si es tracta, com deia Frankl, del que la vida espera de nosaltres, és perquè creiem en l'obertura a veure i trobar Déu en totes les coses. Curiosament, Ignasi no esmenta la paraula vocació en el relat d'*El pelegrí*. I, en canvi, l'utilitza molt per parlar de l'itinerari dels altres, tant als Exercicis com en les Constitucions, on es treballa amb la intersecció i el diàleg continu entre crida i resposta. Rahner ens recorda que «Sant Ignasi pressuposa que Déu diu a cadascú, de manera enterament personal, on ha de centrar la seva elecció». Però goso dir que, quan l'elecció configura una vocació, aquesta es configura, simultàniament, en tres dimensions, que no són seqüencials sinó que s'interrelacionen contínuament i es nodreixen entre si, i que podem trobar en *El pelegrí*. Una dimensió que se situa en l'àmbit del desig o de l'anhel radicals, que mouen i atrauen a cadascú (buscar i trobar la voluntat de Déu). Una dimensió de propòsit, que s'expressa en el que Machado anomenava «unas pocas palabras verdaderas» (ajudar). Una dimensió d'objectius concrets (anar a Jerusalem, a París, a Roma...). No podem parlar de vocació sense un creixement en les tres dimensions, cosa que moltes vegades oblidem. És veritat que Ignasi es preguntava sovint, com tanta gent avui, què fer. Però el nostre

problema és que busquem objectius (o activitats) autoreferencials, sense cap anhel que els mogui i els sostingui, i sense un propòsit que els guiï i ens orienti. Per això ens costa tant parlar de vocació, o en parlem malament o sense fruit. I per això, també, tan sovint confonem compromís amb activisme i professió amb addicció a la feina. Sense anhel i propòsit, els objectius esdevenen eixuts i eixorcs. Són l'anhel i el propòsit els que nodreixen els objectius, són font de llibertat i ens permeten fer-nos indiferents davant de tots ells. Però són els objectius els que converteixen en «enterament personal» el desig i el propòsit. I precisament per això aquest «què he de fer» és alhora una pregunta concreta i radical, davant la qual no és el mateix sentir-se desorientat, perplex o indecís que sentir-se perdut. Només ens sentim perduts quan se'ns ha mort el desig o se'ns ha emboirat el propòsit, no quan simplement no sabem què fer. Aleshores és quan és més important tornar a elaborar el desig, el propòsit i els objectius «juntament amb la contemplació de la seva vida» (de Crist; EE 135). Perquè si la vocació és indissociable de fer una sana i bona elecció, ens pot valdre aquí com a horitzó la definició de salut dels metges i biòlegs catalans: una manera

de viure autònoma, solidària i joiosa. Aquest és fruit de la vocació.

Però si, a la manera de Rahner, podem dir que la vocació és enterament personal, no vol dir que sigui exclusivament privada, individual. Les paraules que encapçalen aquestes ratlles són les que inicien la deliberació dels primers pares, que els va portar a fundar la Companyia de Jesús. De la mateixa manera, la comunitat cristiana hauria de ser un lloc on fos possible «tractar entre nosaltres sobre la nostra vocació i el gènere de vida». Nostra: la de tots i la de cadascú. Curiosament, aquí vocació i gènere de vida apareixen com a indissociables: ni vocació genèrica o abstracta, ni gènere de vida merament funcional o operatiu. No haurien de ser les nostres comunitats —i les institucions d'inspiració cristiana— llocs on fos possible tractar de la nostra vocació i del nostre gènere de vida?

Sovint es diu, i és veritat, que la vocació és un camí. El camí és un símbol potent, present en moltes tradicions religioses. Però, comptat i debatut, no es tracta tant de fer-lo com d'esdevenir-ne. No es tracta de fer camí per la vida, sinó d'obrir-nos per tal que la vida pugui fer camí en nosaltres. Fins que no hi hagi ni caminant ni camí, sense que desapareguin cap dels dos.

«Ajudar» és el verb amb què Ignasi de Loiola expressà modestament el seu gran desig de fer el bé als altres. Sota aquest lema de servei i senzillesa, Cristianisme i Justícia i la seva Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) ofereixen aquesta sèrie de materials ignasians.

Quaderns EIDES

Darrers títols

- 93. *Viure en l'esperit*. F. Manresa
- 94. *Jo sol, què puc ser?* C. Marcet
- 95. *Un de tants*. J. M. Rambla
- 96. *Cartes des de l'Altiplà*. J. M. Fernández de Henestrosa (PPH)
- 97. «Preparar i disposar l'ànima» *IEE 1*. J. Casassas, A. Guidonet, D. Guindulain
- 98. *Aplicació de sentits*. R. Abós-Herrándiz
- 99. *De la ferida al cor del món*. L. Rius (coord.)

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns EIDES. Si desitgeu rebre'ls, demaneu-los a:

Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona
93 317 23 38 • info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

També podeu descarregar-los a:
www.cristianismeijusticia.net/quaderns

Maig del 2022 • Tiratge: 6.000 exemplars

